

gende bind omhandler de problemer, som den britiske ekspansion i Indien rejste for den britiske offentlighed. Den territoriale ekspansion rejste vidtrækkende problemer af politisk, økonomisk og etisk art; og den truede samtidig med at forstyrre den omhyggeligt justerede balance imellem krone, kabinet og parlament.

Peter Marshall, der er lecturer ved London University og som er kendt for sin Warren Hastings-forskning, har med megen kyndighed udvalgt 45 dokumenter og dokumentuddrag, der på udmærket vis belyser denne problematik. I perioden fra Plassey 1757 og frem til the East India Company's oktrojfornyelse i 1813 blev principperne for forholdet imellem England og Indien lagt fast; og i sin introduktion (s. 15-104) gør udgiveren rede for de mange facetter i dette komplicerede forløb.

I første række sigter »Problems of Empire« mod at bruges til undervisning. Der er derfor grund til at understrege, at den fyldige introduktion giver andet og mere end en indføring i den umiddelbare baggrund for de publicerede aktstykker. Udfra sin egen forskning har Peter Marshall været i stand til at supplere tidligere forskning af blandt andre Lucy S. Sutherland, C. H. Philips og Vincent T. Harlow. Introduktionen repræsenterer i sig selv selvstændig forskning af betydning for enhver der vil beskæftige sig med forholdet imellem England og Indien i det centrale første halve århundrede efter Plassey.

Ole Feldbæk

Khan Mohammad Mohsin: A Bengal District in Transition: Murshidabad 1765-1793.
Asiatic Society of Bangladesh. Publication No. 27, Dacca, 1973. viii + 306 s.
Rs. 40,00.

Bogen er oprindeligt en disputats fra London University fra 1966, og den er overvejende baseret på arkivmateriale fra India Office Library. Som titlen angiver, har forfatteren – der i dag er professor i historie ved universitetet i Dacca – valgt at analysere udviklingen inden for et enkelt distrikt i Bengalen i de centrale år, hvor grundlaget for the East India Company's herredømme over provinserne blev skabt. Han har valgt Murshidabad distriktet 200 km nord for Calcutta i den nuværende delstat West Bengal, på grænsen til Bangladesh. Byen Murshidabad var ved midten af det 18. århundrede regeringssæde for nawab'en af Bengalen; den var med sine henvendte en million indbyggere større end London, og distriktet fremtræder i materialet som produktivt og velstående.

På dette lokale plan analyserer og nuancerer forfatteren de i forvejen kendte udviklingslinier: det engelske kompagnis gradvist voksende politiske og administrative engagement i de bengalske provinser, og de dybtgående økonomiske og sociale følger af kompagniets og dets embedsmænds dispositioner. Det er her lykkedes ham at fremdrage et ret betydeligt materiale til belysning af det økonomiske livs gradvise opløsning og af distriktets hastige pauperisering – en udvikling, der for Murshidabad yderligere blev akcentueret ved drastiske britiske nedskæringer i nawab'ens budget og administration og ved overflytning af det gamle regeringssædes institutioner til det nye magtcentrum i Calcutta. En regionalundersøgelses repræsentativitet vil selvsagt altid kunne diskuteres. I det foreliggende tilfælde er der imidlertid ingen tvivl om, at professor Mohsin i væsentlig grad har øget vor viden om den omdannelse af det bengalske samfund, der blev en følge af den britiske overtagelse af magten fra mogulstyret og provinsens traditionelle elite.

Ole Feldbæk